

koristiti besplatnu ili makar tu »povlašćenu vožnju i sl.) stoji mjesto uzeti, upotrebiti, iskoristiti ili koristiti se (s instrumentalom). Razumije se, da takva upotreba znači siromašenje jezika, ali to još ne bi bilo najgore, da ta nova konstrukcija nije ropski prijevod njemačke konstrukcije *nützen, nutzen*, koja s objektom u akuzativu znači »zu seinem Vorteil gebrauchen« (Hoffmann-Block, *Wtb. der deut. Spr. in ihrer heutigen Ausbildung*, strana 389., Leipzig 1944) i koju Slovenci imaju u svojem dijalu. *nucati, nucam*. Takve se konstrukcije, koje su ropski preuzete iz tuđeg jezika, zovu barbarizmi, i one se ne bi smjele upotrebljavati ni u novinama ni u govoru ljudi, kojima je stalo do ljepote i do čistoće svojega materinskoga jezika.

Ni pridjev *povlašćen* (bolje bi bilo *povlašćen*) u primjeru »ja koristim povla-

šćenu vožnju« nije dobro upotrebljen, jer *povlašćen* znači isto što *privilegiran*, a popust na željeznici danas više nije privilegij, koji bi pripadao nekoj određenoj klasi ljudi, nego pravo, koje pripada svakom radnom čovjeku.

Prema tome izreka »ja koristim povlašćenu vožnju« nikako ne ide u dobar književni jezik i ne treba je upotrebljavati.

Ali ni ono *iskorišćujem* u rečenici »ja iskorišćujem popust na željeznici« ne valja (zbog iterativnosti, koja glagol *iskorišćivati* približuje glagolu *eksploatirati*); bolje je reći *koristim se popustom na željeznici, imam popust na ž., služim se popustom na ž., uzeo sam popust na ž., poslužio sam se popustom na ž., iskoristio sam popust na željeznici*, ili slično.

J. H.

OSVRTI

»Naš jezik«

Između dva rata izlazila su u Jugoslaviji dva časopisa za njegovanje hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, i to: »Naš jezik«, koji je izlazio u Beogradu od godine 1932., i »Hrvatski jezik«, koji je izlazio u Zagrebu godine 1938. i 1939. Poslije rata pojavila su se u našoj zemlji opet dva takva časopisa, u Beogradu »Naš jezik« u izdanju Srpske akademije nauka, Instituta za srpski jezik, godine 1949., i »Pitanja savremenog književnog jezika« u izdanju Instituta za savremeni jezik pri Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu 1949. godine. »Naš jezik« izlazi redovito svakoga drugoga mjeseca kao dvobroj, a »Pitanja savremenog književnog jezika« povremeno, dosada svake godine jedan svezak. U jednom i drugom časopisu raspravljaju se pitanja našega

jezika, koja moraju interesirati ne samo stručnjake — jezikoslovce, nego i sve kulturne radnike u našoj zemlji (Hrvate, Srbe i Crnogorce). Naš će list davati prikaz članaka u tim listovima, da naša javnost bude obaviještena, što se piše o hrvatskom ili srpskom jeziku. U ovome broju osvrnut ćemo se na »Naš jezik«.

Školske godine 1951.—1952. izašla je III. knjiga »Našega jezika«, svez. 1—2, 3—4 i 5—6.¹ U tim svescima su ovi članci: A. Belić »Njegoš i nacionalna kultura naša« (str. 1.—5.), »O jezičkim poukama« (73—78), »Iz novije akcentuacije (II)« (149—153). Članak »Iz novije akcentuacije«, koji je nastavak članka pod istim nazivom u »Našem jeziku« II., str. 227.—237., za nas je od osobitog interesa, jer se pisac osvrće i na mišljenje dvojice zagrebačkih jezikoslovaca o akcentu u stranim riječima u NRH. U zadnjem

¹ Ovaj je prikaz bio priredjen za 1. broj »Jezika«, dakle prije nego je izašao br. 7—8 i 9—10.

članku Belić s pravom traži, da se u književnom jeziku čuva akcentuacija, koju su na temelju narodnih govora utvrdili Vuk i Daničić, dok se god ne utvrde na terenu odstupanja od onoga, što su oni utvrdili, a što je zajedničko najvećem broju novoštokavskih govora, koji su bili osnova književnom jeziku. Posebno Belić preporučuje čuvanje dužina iza akcenata, iako su se one u nekim govorima skratile, a u nekim posve izgubile. »Dužine kao i četiri akcenta služe ljepoti i fonetskoj izrazitosti našega jezika.« Na ovaj članak osvrnuo se u 4. broju »Hrvatskoga kola« Slavko Pavešić.

M. Stevanović napisao je članke »Deminutiv s nastavkom -ić (i-čić)« (str. 6.—14.), »Naporedna upotreba zamjenica koji i čiji u posesivnoj službi« (91—97), »Oblici dopune uz glagol lagati« (154—159). I ti su članci za nas zanimljivi, jer se pisac u prvom i drugom članku osvrće na upotrebu tih oblika u srpskoj i hrvatskoj književnosti. Članac Sv. Markovića jesu »O imenicama na ist(a) i sl.« (12—27), »Jedno značenje reči alot« (118—119), »Ceo i čitav« (208—216). Prvi članak je za nas važan, jer je pisac na temelju analizirane građe utvrdio, da takve imenice na suglasnik (realist) i na samoglasnik -a (realista) podjednako upotrebljavaju hrvatski i srpski pisci. Sv. Predić piše »O rodu stranih imenica« (28—33). Osvrće se na rod tih imenica u istočnim krajevima. Ne odgovara istini njegova tvrdnja, da se u zapadnim krajevima čuje oblik fakulteta (ž. r.), nego samo fakultet (m. r.) kao i u istočnim krajevima. Dr. H. Klajn raspravlja o »Važnosti rečeničnog akcenta u poslovicama« (34—36). M. Vlainac govori o značenju narodne izreke »Jedna smrt ne da drugoj« (37—38). N. Senić i A. Zubac u članku »U interesu što bolje knjige« (39—45) raspravljaju o dužnostima redaktora (lektora) u izdavačkim poduzećima. Budući da se isti problemi javljaju i u Zagrebu kao u Beogradu i Sarajevu, članak je od interesa i za sve naše redaktore (lektore) i korektore. Članak g. P. »Reči izvedene od osnove magnet« (46—47)

interesirat će pisce udžbenika za fiziku i elektrotehniku. B. Janjić u članku »Divalj — divlji« (48—49) na temelju primjera iz djela novije književnosti dokazuje, da se pridjev *divalj* u neodređenom obliku sve više upotrebljava, pa nema razloga zadržati od njegove upotrebe. Ne možemo se složiti s piščevim mišljenjem, jer su Boranić i Belić u rječniku »Pravopisa« registrirali samo određeni oblik *divlji*. U Iveković—Brozovu »Rječniku« također je registriran samo određeni oblik *divlji*, pa je i u svim primjerima u tome »Rječniku« naveden samo određeni oblik. Brojni primjeri, koje pisac navodi za upotrebu neodređenog oblika *divalj*, povađeni su svi redom iz djela novije srpske književnosti, osim jednoga, koji je našao u djelima Hrvata A. Palmovića. Prema tome taj oblik ne ulazi u jezik hrvatske književnosti. Milivoj Pavlović prilaze članak »Sintaksa i interpunkcija« (79—90), I. Stevanović »Razumeti se u čemu ili u šta« (98—103). Pisac dopušta jednu i drugu rekciju glagola *razumjeti se*, što zavisi od značenja glagola. Potkrijepio je primjerima iz djela hrvatskih i srpskih književnika. I. Popović napisao je dva članka »Stajati — stojati« (104—115) i »O upotrebi akuzativa enklitičkih ličnih zamenica uz predloge« (187—195). Donosi primjere iz srp. i hrv. književnosti. U prvom članku tumači postanak glagola *stojati*. Dopušta jedan i drugi oblik. M. Sučević u članku »Još o slovu j pre Vuka« (116—117) dopunjuje tvrdnje M. Kičovića (Naš jezik, I., svez. 5—6, Beograd 1950) o tome slovu u cirilici prije Vuka. Dr. A. Kostić ima članak »Rad na stvaranju medicinske terminologije« (120—122). Jovan Radulović piše »Još o podizanju kulture našeg književnog jezika« (171—186). Članak je koristan za učitelje, nastavnike i profesore srednjih škola. Pisac upućuje na način obrade toga predmeta u školi, da se postigne što bolji uspjeh. I. Grickat u članku »O jednom slučaju mešanja sveza da i što« (196—207) govori o čestom slučaju upotrebe veznika *da* mjesto *što* u uzročnoj službi. Kako je navedeno mnogo

primjera s veznikom da baš iz djela hrvatskih književnika (na pr. *Kriva je, da je lijepa*), slažemo se s piscem, da je u toj službi ispravno upotrebljavati veznik što (na pr. *Kriva je, što je lijepa*).

Pored toga u svakom su svesku rubrike »Pisma uredništvu« i »Jezične pouke«.

M. Hraste

Dr. Jovan Vuković: Pravopis savremenog našeg jezika, I. dio, Sarajevo 1952., str. 221.

Ova knjiga sarajevskog profesora hrvatskog ili srpskog jezika dra. Jovana Vukovića nije pravopis, kao što joj kazuje naziv, nego razmatranje o pravopisnim propisima, kako su oni formulirani u dosadašnjim našim pravopisima, Boranićevu 1947. i Beličevu 1934. S obzirom na nedovoljnu iscrpnost naših pravopisa i s obzirom na neujednačenost nekih pravopisnih propisa prof. Vuković je postavio sebi za zadatak, da podvrgne oba naša pravopisna sistema potankoj analizi i široj diskusiji, kako bi se poslije toga moglo pristupiti izradivanju iscrpnog i ujednačenog pravopisa. Poslije takve analize, diskusije, a i potrebne kritike bit će po mišljenju pisca »lakše u mnogo čemu utvrditi definitivnu normu — i brže ćemo doći i do novih mjerodavnijih pravopisnih knjiga koje očekujemo ne samo od pojedinaca nego od naših najviših naučnih ustanova — ili od njihovih mjerodavnih predstavnika«.

Put, kojim je pošao pisac, svakako je pravilan. Razvoj našega književnog jezika i naše nauke o jeziku stigao je u naše dane do takva stupnja, da se postavlja na dnevni red zahtjev, koji se već sam po sebi razumije, da pravopis treba da bude kolektivno djelo stručnjaka, koji će na osnovu suvremenoga stanja jezika poslije detaljne analize i diskusije sastaviti obrazložen i iscrpan pravopis s bogatim pravopisnim rječnikom. »Hrvatsko filološko društvo« u Zagrebu upravo je i postavio sebi kao jedan od glavnih zadataka izradu takva pravopisa, u kojem će svaki pisac naći odgovor na svako pravopisno pitanje.

Svoja razmatranja o pravopisu našega suvremenog jezika Vuković je podijelio u tri knjige. U prvoj knjizi je obradio upotrebu velikog slova i složene riječi, u drugoj misli obraditi sistem glasovnih promjena (glasovnu, ortografsku stranu pravopisa) s podjelom riječi na slogove, a u trećoj interpunkciju. Kao što se vidi po prvoj knjizi, Vuković je potanko pretresao materijal, koji obrađuje, prikupivši svu silu spornih i nespornih primjera, a obazire se u priličnoj mjeri i na pisanje, kako je danas uobičajeno u našoj štampi, osobito u novinama. Tako će njegova knjiga zacijelo biti korisno pomagalo svakom onom, koji bude radio na usavršavanju našega pravopisa. U odjeljku o upotrebi velikoga slova autor se trudi, da dovede u sklad mjerila za određivanje normi, a da pritom te norme budu što jasnije i što jednostavnije. Prednost je ove knjige u tome, što pisac daje objašnjenja i obrazloženja za svoje prijedloge, pa se tako može odmjerivati i snaga, a kadikad i slabost autorovih argumenata. Upravo u odjeljku o upotrebi velikoga slova pisac se ponekad premalo osvrtao na potrebu, da se dosadašnji način pisanja bez prijekne nužde ne mijenja. U pravopisu, više nego drugdje u području jezika, treba da se primjenjuje princip stabilnosti, čuvanje dobre tradicije, ako ne želimo, da nam književni jezik u svakoj generaciji ima drugačiji pravopis, pa da se tako čini, kao da tek od jučer pravilno pišemo, kao da nam je književni jezik od jučer. Ako dosad i po Boranićevu i po Beličevu »Pravopisu« pišemo *Podunavlje, Povardarje, Posavina, Podravina, Srbijanac, Bosanac, Beogradanin, Zagrepčanin, Evropljanin, Azijat*, ne vidim razloga, zašto bismo prelazili na pisanje ovih riječi malim slovom: *podunavlje, povardarje, posavina, podravina, srbijanac, bosanac, beogradanin, zagrepčanin, evropljanin, azijat*, kako preporučuje Vuković u svojoj knjizi. Time bismo stvorili ne samo novu točku spornosti, nego bismo se i udaljili od principa, koji je proveden u svim jezicima srodnoga pravopisnog tipa. Isto tako ne može se